

МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАР ТЎҒРИСИДАГИ ИШЛАРНИ ЮРИТИШ ФАОЛИЯТИ БЎЙИЧА ИЛҒОР ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА ТАҲЛИЛИ

*Ички Ишлар Вазирлиги Академияси
3-ўқув курси 311 - гуруҳ қурсантти
Ж.Б. Бозоров*

МАҚОЛА

Сир эмаски, жаҳоннинг ҳар бир мамлакатада юрт тинчлигини асраш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинлигини таъминлаш, жамиятда тинчлик ва осойишталикни таъминлаш, ҳуқуқбузарлик ва жинойтчиликка қарши кураш каби чора тадбирларни амалга ошириш масалалари давлатнинг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларининг ўз олдига қўйилган асосий вазифалардан биридир. Турли давлатларда ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш, маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритиш фаолияти турли йўллар, усуллар билан таъминланади. Ушбу соҳада ҳар бир давлат ўзига хос тажрибага эга бўлиб, илғор тажрибаларни ўрганиш ҳамда юртимизда ҳуқуқбузарликларнинг профилактикасини амалга оширишда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш, маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни юритиш фаолиятига татбиқ этиш бугунги куннинг долзарб талабларидан биридир. Маъмурий ҳуқуқбузарликлар профилактикасини амалга ошириш ҳудудларда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш борасида хорижий давлатлар тўплаган тажрибани ўрганиш бу масалага тизимли ёндашувни талаб қилади. Шу сабабли, кўзланган мақсадга эришиш учун қуйидагича ёндашиш мақсадга мувофиқ деб ўйлаймиз¹.

Хорижий давлатларда ҳуқуқбузарликларнинг профилактикасини амалга оширишда жамоат тартиби ва хавфсизлигини таъминлаш тизимлари бошқа мамлакатларникидан муайян хусусиятлари билан ажралиб туради.

Юртимизда 2018 йил “Фаол тадбиркорлик инновацион ғоялар ва технологиларни қўллаб қувватлаш” йили деб эълон қилинган ҳам, ҳозирги замонга мос равишда ички ишлар органларининг маъмурий ҳуқуқбузарлик тўғрисидаги ишларни юритиш фаолиятини ривожланишини тақозо этади. Бу борада “Электрон ҳукумат” ғоялари яъни иш юритишда электрон ҳужжат айланишини кўрсатади. Жумладан электрон ҳукумат ғояларини ҳаётга олиб киришда турли мамлакатларда турлича ёндашувлар мавжуд². Шулардан келиб

¹ <http://www.Agroinspeksiya.Uz/Uz/News/Mamuriy-Huquqbuzarlik-Togrisidagi-Ishni-Korib-Chiqish-Tartibi-Qanday>

² Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Маъмурий Ҳуқуқбузарликлар Тўғрисидаги Ишларни Юритишнинг Электрон Тизимини Жорий Этиш Бўйича Қўшимча Чора-Тадбирлар Ҳақида 08.07.2021 йилдаги 431-сон Қарори

чиқиб, экспертлар “электрон ҳукумат” куришининг учта асосий моделини ажратиб кўрсатишади:

- Континентал- Европа модели;
- Инглиз-Америка модели;
- Осиё модели;

Континентал Европа кирадиган давлатлардан масалан Германияда аҳолига интернет орқали хизмат кўрсатиш расмий давлат стратегияси тўрт босқичли ислохотларнинг тўрт тамойилига асосланган:

- Янгича тақсимот. Бу қонунларнинг самарадорлиги ва ижро этилиши ўсишига замин ҳозирлайди;

- Фуқороларда федерал ҳукумат-ҳамкор тимсолини шакллантириш;

- Давлат хизматларини кенг кўламда ривожлантириш. Ҳукумат органларини ўз вазифаларини янада яхшироқ уддалаши, маблағлардан самаралироқ фойдаланишини ҳамда уларнинг фаолиятида янада шаффофликни таъминлайди;

- Самарали раҳбарлик. Ташкилотга ўз ишидан манфаат ҳис қилувчи ходимларни ёллаш ва иш билан таъминлашни кўзда тутди.

Инглиз-Америка моделида асосон Буюк Британия, АҚШ ва Канада каби мамлактларга хос бу моделда бир томондан ҳудудларнинг бирмунча еркинлиги кўзда тутилса, иккинчи томондан кучли марказий бошқарув акс этиб туради. Канада давлатида уч даражадаги полиция тузилмалари мавжуд. Булар муниципал (Маҳаллий), провинциал ва федерал полициялардир. Кўпгина шаҳарлар ўз полициясига эга. Канада полицияси электрон ҳукуматдан фойдаланиш тизимига 2000 йилга келиб тўлиқ ўтиб бўлганди. Кўп сонли тадқиқотлар шуни кўрсатадики, мазкур тизимни амалиётга жорий қилиш вақтни тежашга ҳамда харажатларни қисқартиришга ёрдам беради. Мисол учун, Янги Зеландияда электрон мултимедиа тизимини жорий этиш орқали полицияда ҳужжатлар расмийлаштирилиши вақтини ўртача 10 кундан 12 минутгача қисқартиришга эришилди.

Осиё моделидаги давлатларда шарқликларга хос корпоратив маданият ва шажаравий тамойилга асосланган кўп қатламли давлат бошқаруви тизими устун.

Жумладан, Жанубий Кореяда фуқоролар айна пайтда икки мингдан ортиқ электрон ҳукумат хизматларидан фойдаланишяпти. Ҳар қадамда ўрнатилган терминаллар орқали исталган турдаги маълумотни олиш ёки уйдан чиқмасдан харид ёхуд тўловни амалга ошириш бугун улар учун оддий аҳволга айланган. Давлат идоралари қоғозлардан воз кечиб, тўлиқ электрон ҳужжат айланишига ўтганига эса бир неча йил бўлди. Жанубий Кореяда энг муҳим ҳужжатлар қоғозга туширилади. Айнан электрон ҳукумат тизимининг жорий этилиши сўнги икки йилда давлат бюджетидан бир миллиард долларни иқтисод қилиш, давлат

идораларида ишловчилар сонини салкам 9 мингтагача қисқартириш имконини берди. Умумий ижтимоий-иқтисодий самарадорлик эса 16 млрд АҚШ долларига баҳоланяпти. Умуман олганда, мана бир неча йилдирки, Корея Республикасининг “электрон ҳукумат”³ тизими дунёда энг етакчи сифатида қайд этилмоқда. Мазкур рейтингда Осиёча моделни фаол ва муваффақиятли қўллаётган Сингапур ҳамда Япония ҳам етакчи ўнликка кирганини алоҳида такидлаш жоиз.

Австралия мамлакатада ҳуқуқни муҳофаза қилиш билан полициячилар, шерифлар ва суд ижрочилари ҳозирги кунда шуғулланишмоқда. Полициянинг фаолият йўналиши жиноят қонунчилиги, Шерифлар ва суд ижрочиларининг вазифаси эса фуқоровий қонунчилик бўйича суд қарорларини ижросини таъминлашдан иборат. Мамлакат полицияси ўзининг миқёсига кўра: икки босқичга бўлинади. Булар Австралия федерал полицияси ва Штат полициясидир. Штат полицияси штат ҳудудларида шу жумладан шаҳарларда қонунийликка риоя этилишига жавоб беради. Австралия Федерал полициясининг вазифалари қуйидагилардан иборат:

- ҳудудларда ҳуқуқ тартиботни таъминлаш;
- ҳукумат идораларини қўриқлаш;
- тинчликпарварлик фаолияти;
- маросимлар ва протоқлар билан боғлиқ вазифаларни бажаради.

Мамлакат пойтахтида жамоат тартибини сақлаш ва аҳоли хавфсизлигини муҳофаза қилиш, жиноятларни бартараф этиш ва тергов қилиш, криминал разветка, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш Австралия Федерал полиция назорати остида бўлади. Аэропортда ҳам Федерал полиция жамоат тартибини сақлаш учун жавоб беради.

Испания полиция тизими фаолиятини амалга ошириш ваколатига эга бўлган иккита идора мавжуд. Булар Миллий полиция - асосан шаҳарларда фаолият кўрсатувчи фуқоролик кучлари ҳамда Фуқоролик гвардияси – ҳарбийлаштирилган полиция бўлинмаларидир. Ҳар иккала идора ҳам Ички ишлар органларига бўйсунди. Уларга бош директорат раҳбарлик қилади. Босқлар мамлакати, Каталония Наварра каби автаном вилоятлар ўзларининг полиция кучларига эга. Ушбу тузилмалар маҳаллий ҳукуматларга бўйсуниб фақат тегишли маъмурий ҳудудлар доирасида иш кўришади. Испаниядаги аксар муниципал тузилмалар ўзларининг маҳаллий полиция отрядларига эга. Уларнинг асосий вазифаси йўлларда назоратни ташкил этиш, майда жиноятларни тергов қилиш ва кичик миқёсдаги омавий тартибсизликлар чоғида жамоат тартибини сақлашдан иборат.

Хорижий давлатлар полициясида иш юритишни ўрганишда асосан Европа

³ Ўзбекистон Республикасининг Электрон Ҳукумат Тўғрисида 09.12.2015 йилдаги ЎРҚ-395-сон Қонуни

ва АҚШ давлатлари тажрибалари, уларнинг бу соҳада эришган ютуқларига алоҳида эътибор бериш мақсадга мувофиқ. Негаки мазкур давлатларда қўлланилаётган полиция процедуралари ўзини самарадорлиги жиҳатдан кўрсата олган ва вақт синовидан ўтган бу эса ривожланаётган мамлакатларга хориж давлатларининг мазкур соҳадаги тажрибасини ўрганиш ва уларни айримларини мамлакат миллий қонунчилигига татбиқ этишга имкон яратади. Албатта хориж давлатларининг тажрибалари ва бу соҳадаги тартиботларини кўр-кўрона ўзлаштириш ярамайди. Уларни пухта ўрганиш ҳамда мамлакатнинг иқтисодий ва сиёсий ҳолатига қараб жорий қилиш мақсадга мувофиқ бўлади.